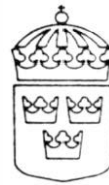

Motion till riksdagen

1986/87:Fi708

Anne Wibble m. fl. (fp)

Hushållssparandet

Mot.
1986/87
Fi708-716

I Sverige har sparandets andel av hushållens disponibla inkomster efter skatt (sparkvoten) successivt sjunkit under den senaste 20-årsperioden. 1965 låg sparkvoten på närmare 7 %. På 1970-talet sjönk sparkvoten till i genomsnitt 4 % och i dag är kvoten i det närmaste noll.

Det svenska hushållssparandet intar därmed en bottenposition inom OECD vad beträffar hushållssparande. Utvecklingen i Sverige står i bjärt kontrast till vad som skett i länder som Västtyskland och Japan där sparkvoterna ligger på 11 resp. 19 %.

I såväl Japan som Västtyskland har man bedrivit en medveten politik för att bygga upp hushållens förmögenheter. Hushållssparandet har stimulerats genom skattebefrielser och premier. I Sverige har vi i stället tvingats att lita på sparande i andra sektorer än hushållen.

Finansiellt sparande 1984-1986 (miljarder kronor)*

	1984	1985	1986	1987
Staten	-43,3	-42,8	-32,5	-15,3
Socialförsäkringssekt.	22,5	24,4	24,2	23,5
Kommunerna	0,2	-3,8	-5,2	-3,8
Finansiella företag	30,3	34,2	33,9	19,0
Övriga företag	-10,0	-23,5	-9,8	-12,7
Hushåll	3,4	1,1	-2,0	-7,0
Bytesbalans = totalt sparande	3,1	-10,4	8,5	3,6

*Enligt finansplanen. Exkl. engångsskatten skulle siffran vara ca - 30 miljarder kronor.

Under 1950-talet skedde större delen av sparandet inom företagssektorn till följd av mycket förmånliga avdragsregler. Näringslivet ansvarade i stor utsträckning för sin egen kapitalförsörjning. Problemet med en sådan sparandepolitik var och är att den bidrar till att konservera en viss industristruktur. 1960- och 1970-talens fonsocialistiska strömningar ledde till en omorientering av vår dåvarande sparandepolitik. Staten började under dessa decennier ta ut en allt större del av företagets vinster för att bygga upp AP-fonderna, investeringsbanken, statliga utvecklingsbolag, löntagarfonder m. m. Efter kostnadskriserna i mitten av 1970-talet blev det i stället en ökad utlandsupplåning, dvs. ett sparandeunderskott inom hela ekonomin.

För att skapa ekonomisk tillväxt fordras investeringar. Dessa kräver i sin tur sparande. Det kan vara naturligt att ett mindre utvecklat land utnyttjar de internationella finansiella marknaderna för finansiering av sin näringslivs-uppbyggnad. Så skedde i Sverige kring sekelskiftet, och då dessa lånade pengar placerades väl kunde vi inom kort betala tillbaka våra skulder.

Utlandsupplåningen under det senaste decenniet är av en helt annan karaktär. Vi har i stor utsträckning lånat till konsumtion. Följaktligen har inte den konkurrensutsatta industrin kunnat växa, varför vi i dag dras med betungande amorteringar och räntebetalningar till utlandet.

Under 1985 uppgick vårt bytesbalansunderskott till ca 10 miljarder kronor. Hushållens disponibla inkomster var under 1985 nästan 430 miljarder kronor. Sparkvoten låg på ca 0 %. Om vi lyckats höja sparkvoten till 2 %, hade vi inte behövt vända oss till utlandet för att låna pengar. Hade vi fått upp sparkvoten till 1970-talets 4 %-nivå hade vi år 1985 t. o. m. erhållit ett sparandeöverskott, dvs. ett överskott i bytesbalansen på 7 miljarder kronor. Regeringens bedömning för 1986 visar på ett överskott i bytesbalansen på ca 8,5 miljarder kronor, men detta är en effekt av fallande oljepriser, lägre dollarkurs och räntor. Utvecklingen under 1986 måste därför betraktas som en engångsföreteelse till följd av en tillfällig förbättring i bytesförhållandena. Prognosen för 1987 pekar på en ganska svag bytesbalans och en negativ och sjunkande sparkvot för hushållen.

För oss finns det ett egenvärde i att en större del av det totala sparandet i samhället sker hos enskilda hushåll. Enligt en av Sparbanksföreningen nyligen genomförd undersökning har de svenska hushållen utomordentligt små sparandereserver.

Enligt vår uppfattning är det viktigt att hushållen bygger upp en egen buffert för att kunna möta oförutsedda utgifter. Ett eget sparkapital ger en ekonomisk trygghet, varvid individen står friare och starkare gentemot arbetsgivare och myndigheter. Målet bör vara att varje hushåll stimuleras att bygga upp en förmögenhet som motsvarar t. ex. den genomsnittliga årsinkomsten för en industriarbetare (ca 100 000 kr.).

Men det finns även en rad samhällsekonomiska skäl till varför det är angeläget att öka sparandet.

För det första minskar inflationen om vi lyckas öka sparandet. Sverige har under de senaste två decennierna haft av en inflation som legat en bra bit över OECD-genomsnittet. I längden är detta en ohållbar utveckling.

Lägre inflation kan dessutom förväntas öka hushållssparandets lönsamhet. För att uppnå detta resultat krävs en mer disciplinerad finanspolitik än vad som varit fallet under det senaste decenniet.

För det andra kommer ett ökat hushållssparande att leda till en lägre räntenivå. Lägre räntor skulle stimulera till ökade investeringar och en högre ekonomisk tillväxt.

För det tredje skulle en ökad sparkvot leda till minskade räntekostnader för staten. Därmed minskar statens lånebehov vilket kan leda till ytterligare räntesänkningar.

Det finns således en rad skäl till varför sparandet totalt och hushållssparan-

det i synnerhet bör uppmuntras. Regeringens ambition tycks i stället vara att öka det kollektiva sparandet. Vi avvisar en sådan inriktning av sparandepolitiken.

Mot. 1986/87
Fi708

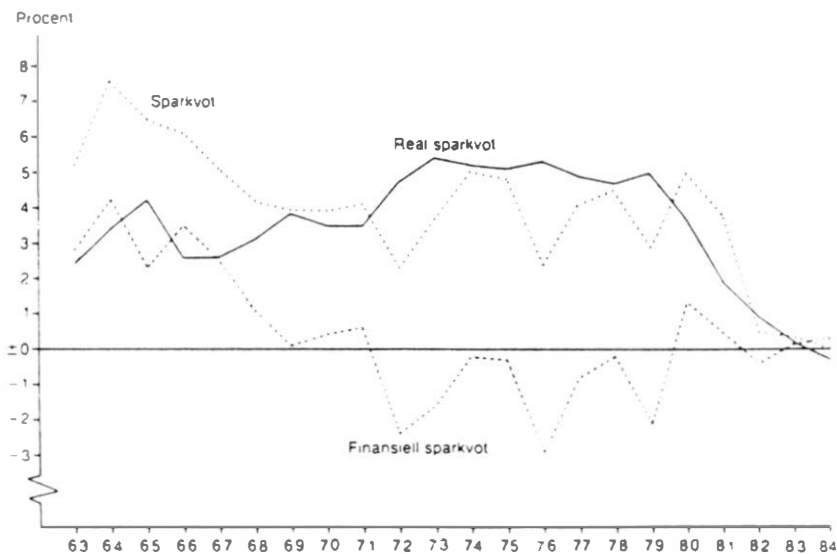
För att kunna rekommendera åtgärder för att öka hushållssparandet måste man undersöka vilka faktorer som legat bakom nedgången i sparkvoten under 1970- och 1980-talen.

Sparandets bestämningsfaktorer

Sparkvoten är den andel av hushållens disponibla inkomster som avsätts för sparande. Sparkvoten kan delas in i två komponenter, finansiellt och reallt sparande. Det finansiella sparandet utgörs av bankinlåning, försäkringssparande, obligationssparande m. m. Det reala sparandet består av nettoinvesteringar i egna hem, fritidshus, mark osv.

Det finansiella sparandet var under större delen av 1970-talet negativt. Detta torde hänga samman med den låga realräntan efter skatt. Under perioden 1972 till 1980 uppgick realräntan efter skatt (beräknad som hälften av den reala riksobligationsräntan) till i genomsnitt -4.9% .

De svenska hushållens sparkvot 1963–1984 (procent av disponibel inkomst)

Av diagrammet ovan framgår att det finansiella sparandet blev negativt under de år på 1970-talet då realräntan var mycket låg. De senaste årens realränteuppgång är mot denna bakgrund positiv.

I den mån som realränteuppgången diskuterats i allmän politisk debatt

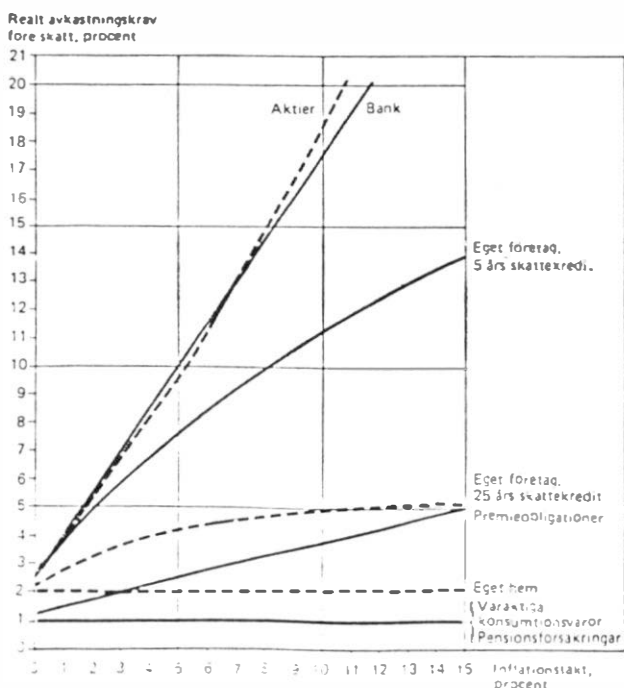
tycks endast dess negativa effekter på kort sikt ha uppmärksamrats. Vi vill dock påpeka att en höjd realränta kan väntas leda till ett ökat finansiellt sparande, dvs. konsumtionen minskar. Då den privata konsumtionen uppgår till nästan 50 % av BNP, leder en procentenhets ökning av hushållssparandet till att efterfrågan minskar med nästan en halv procentenhet. De långsiktiga effekterna av en realränteuppgång blir således en lägre prisnivå och en förbättrad handels- och bytesbalans.

Hushållssparandet påverkas också starkt av inkomstutvecklingen. Under en lågkonjunktur med hög arbetslöshet och fallande reallöner kan den totala sparkvoten förväntas minska.

En annan orsak till sjunkande hushållssparande kan tänkas vara att socialförsäkringssystemet successivt byggts ut varför behovet att med eget sparande trygga försörjning på ålderdom, vid sjukdom etc. minskat.

Skattedilemmat

De olika skattereglerna för inkomst av kapital leder till skillnader i beskattningen av olika investeringar som dessutom förstärks vid hög inflation. Detta leder till snedfördelningar av sparandet med åtföljande samhällsekonomiska förluster.

Källa: SNS

Figuren ovan visar den reala avkastningen före skatt som behövs för att ge en procentenhets realavkastning efter skatt vid obelånade placeringar.

Vid höga inflationsnivåer är det framför allt sparande i aktier och på bank som drabbas (finansiellt sparande). Avkastningen på investeringar i eget hem, varaktiga konsumtionsvaror m. m. (realt sparande) påverkas inte nämnvärt av hög inflation. Vid hög inflation faller sålunda det finansiella sparandet.

Särskilt aktiesparande är hårt drabbat. För det första dubbelbeskattas aktieutdelningar. Sedan regeringsskiftet har detta problem förvärrats till följd av en rad nya pålagor och skatter.

För att mildra de inlåsnings effekter som hög beskattning på utdelningar innebär, införde den borgerliga regeringen en 30-procentig skattereduktion för utdelningar på mindre aktieinnehav. Vid regeringsskiftet togs denna skattereduktion bort. 1983 infördes en "tillfällig" 20-procentig utdelningsskatt vilket i realiteten innebar att en trippelbeskattning på aktieutdelningar infördes. 1984 lanserades den s. k. vinstdelningsskatten för att finansiera löntagarfonderna. Ovanpå detta skall läggas införandet och höjningen av omsättningsskatten på aktiehandel, som ökat spararnas transaktionskostnader. Totalt sett har dessa skattes kärpningar medverkat till att hushållens andel av börsvärdet i det närmaste halverats under det senaste decenniet. Vid belånade kapitalplaceringar accentueras diskrimineringen av hushållssparande i aktier och bank än mera. Enligt vår uppfattning bör skattesystemet utformas så att neutralitet mellan olika sparformer främjas.

Stabila spelregler

Sparkvotens fall har dämpats av det frivilliga pensionssparandet. Under 1985 utgjordes den stora plusposten i sparbalansen av privat sparande i framför allt livförsäkringar (18 miljarder kronor). Genom beslutet om den s. k. engångsskatten på pensionsförsäkringar har regeringen i praktiken retroaktivt försämrat villkoren för detta sparande.

Även regeringens ändring av räntan på allemansspar (den 1 juli 1986) hade karaktären av en retroaktiv försämring. Det sätt på vilket förslaget om fördubblad omsättningsskatt på aktiehandel tillkom är ytterligare ett exempel på socialdemokraternas nonchalans inför kravet på fasta spelregler.

Regeringens politik har således ökat hushållens osäkerhet. Risken är att hushållen nu kommer att kräva en extra premie för politisk risk innan de placerar sina pengar på bank, i försäkrings sparande eller i aktier. Regeringens politik hämmar därmed sparande och investeringar.

Den ekonomiska tillväxten är på det stora hela bestämd av tillgången och kvaliteten på arbetskraft och kapital. För att ersätta förslitet kapital och för att finansiera nyinvesteringar, krävs sparande.

Tillväxtens sammansättning i procent åren 1983-1986

	1983	1984	1985	1986	1987
totalt	2.4	4.0	2.2	1.7	2.2
därav					
kapitalbildning	3.1	2.6	0.3	-0.4	0.5
konsumtion	-0.7	1.4	1.9	2.1	1.8

Källa: Finansplanen

Av tabellen ovan framgår med tydlighet att en dominerande andel av vår BNP-tillväxt används för konsumtion. I klartext innebär detta att vi återgått till 1970-talets överkonsumtion. Detta är motsatsen till vad som är nödvändigt för att sanera svensk ekonomi.

Mot. 1986/87
Fi708

Folkpartiets förslag för att främja sparandet

Den inkomstskattereform med kraftiga sänkningar av marginalsatserna som vi föreslår kommer att ge både positiva effekter på arbetsutbudet och stimulans till ökat enskilt sparande.

Rådande kapitalbeskattning visar ett synnerligen rörigt mönster. Sparande i allemansspar och andra former som finansierar statsupplåningen är gynnsamt behandlat medan t. ex. avkastningen på aktier är trippelbeskattad. Att dessa skillnader i beskattning mellan olika kapitalplaceringar har effekter på sparandets fördelning är uppenbart. I vår skattemotion föreslår vi en reformerad kapitalbeskattning.

Aktievinstbeskattningen bör ändras så att omplaceringar inom en aktieportfölj inte blir realisationsbeskattade. Först vid nettoförsäljning av aktier skall reavinstskatt tas ut. En sådan reform skulle stimulera till ökad rörlighet och till reinvesteringar. Detta bidrar till att förbättra kapitalmarknadens effektivitet.

Folkpartiet har länge förordat stimulanser för s. k. andel-i-vinst-system. Regeringen har i stället aviserat att avsättningen till sådana frivilliga system skall beläggas med socialförsäkringsavgifter. Enligt vår uppfattning bör så inte ske när pengarna binds i t. ex. vinstandelsstiftelse under viss tid.

Vi anser också att alla anställda i börsnoterade och andra företag bör ges möjlighet att spara i aktier i det egna företaget utan att eventuell skillnad mellan marknadsvärdet och förvärvspriset betraktas som löneförmån. Det enda villkor som skall ställas upp är att de anställda och allmänheten förvärvar aktier på samma villkor. Alla övriga begränsningar bör slopas.

Vi föreslår också att det socialistiska experiment som de kollektiva löntagarfonderna utgör avskaffas. Innestående medel skall användas som en sparstimulans i enlighet med det förslag som beskrivs i en gemensam borgerlig trepartimotion.

Hemställen

Med hänvisning till vad som ovan anförts hemställer vi

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om vikten av en förmögenhetsuppbyggande politik för hushållen,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om hushållssparandets betydelse för svensk samhälls-ekonomi,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om vikten av ett skattesystem som är neutralt mellan olika sparandeformer.

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anføres om betydelsen av att stimulera enskilt aktieäggande,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anføres om behovet av stabila spelregler i syfte att stimulera sparande och investeringar.

Mot. 1986/87
Fi708

Stockholm den 26 januari 1987

Anne Wibble (fp)

Lars De Geer (fp)

Lennart Alsén (fp)

Margitta Edgren (fp)